

Godi Keller – Mládí a technika

Před mnoha lety jsem byl mladým učitelem na waldorfské škole, a ta škola stála u řeky. Byla to největší řeka v Norsku. A samozřejmě, že děti měly zakázáno si tam hrát. A samozřejmě, že si tam hrály. Děti mají přirozené „kriminální“ sklony. Musí je mít, jinak by se nikdy nemohly stát dospělými. Musí přestupovat hranice... , to by učitel nikdy neměl zapomenout. Byla tam však jedna dívka, která si u řeky nikdy nehrála . A my jsme se tomu z určitých důvodů divili... a pak se ukázalo, že dívka se té řeky vlastně bojí. V jejich představách byla řeka jedovatým hadem, který se vine krajinou. Odkud se to vzalo? Ten strach před řekou? Odpověď je velmi překvapivá: Rodiče dívky byli aktivní bojovníci za zdravé životní prostředí. Byli ekologičtí aktivisté. Chtěli, aby řeka byla čistší a zdravější. Což je velmi smysluplná práce. Ale jejich dítě se tím otrávil. Ta dívka vyrostla v rodině, kde se prakticky při každém jídle mluvilo o jedovatých látkách. A ona tak nakonec získala dojem, že celá řeka je jedovatá... Rodiče tohoto dítěte dosáhli pravého opaku toho, co chtěli. Tato dívka možná někdy později v životě najde bezpečnější místa než řeku. Například nějaký supermarket anebo klub motocyklistů. Zkrátka cokoli, co je daleko od přírody. A toto je velmi poučné. Je důležité si uvědomit, že ve vzdělávání nikdy nemůžeme pracovat intelektuálně. Často si myslíme, že s dětmi musíme pracovat přes vědomí a intelekt, aby pochopily souvislosti, ale opak je pravdou. Nejdříve, ať již jako učitelé nebo rodiče, musíme rozvinout jejich cit. Ony musí mít možnost se do řeky zamilovat. A přesně to děti spontánně dělají, když si u řeky hrají. Je to pro ně nádherný svět, něco jako svět Huclerberryho Finna - spousta různých tajemství a zajímavých věcí. A až potom, když si toto prožijí, budou jednou v budoucnosti schopny pracovat pro záchranu této řeky. Ve škole, kde jsem pracoval, jsme nikdy nemluvili o ochraně životního prostředí. Všechny ostatní školy se tomuto tématu věnovaly daleko intenzivněji než my. Ale dnes je v onom městě skupina mladých ekologických aktivistů, kteří se angažují pro lepší životní prostředí, a tato skupina je až do dneška vedena bývalými waldorfskými žáky...

Já však nechci mluvit o řece, vlastně mi teď vůbec nejde o přírodu. Můžeme říci, že příroda je první stvoření, to, co je dáno, co stvořil Pán Bůh nebo něco jiného, co si představujeme jako tvůrčí sílu. Ale existuje ještě druhé stvoření - vše, co stvořili lidé. Vše, co přišlo až později. Když se rozhlédnete kolem sebe, tak tohle všechno vytvořili lidé. A my máme za úkol tento svět dětem zprostředkovat. V jeho celistvosti. Všechnu techniku, dopravu, domy, města, infrastrukturu. Děti se potřebují naučit milovat svět, ve kterém žijí. A to je pro waldorfské lidi velmi těžké. Proč je to těžké? Víte to? Je to pedagogický problém.

Na vysoké škole v Oslu, kde učím, mám jednu kolegyni. Je to vynikající vypravěčka příběhů. A ona jednou seděla na univerzitě v kantýně a jeden univerzitní lektor si k ní přisedl a začali spolu mluvit. Ona mu vyprávěla o tom, jak pracuje ve waldorfské škole. A on říká: „Aha, waldorf. O waldorfské škole toho moc nevím, ale mám takový nepříjemný pocit, že vy si myslíte, že svět je špinavý.“ A to mou kolegyni hodně zasáhlo... Jíme biodynamickou stravu, oblékáme se do správného oblečení a všechno se stále snažíme dělat správně. To potom vlastně znamená, že zbytek světa je pro nás „špinavý“. Je to nevyčtená arogance, se kterou nyní zápasím daleko více než před deseti lety. Neboť vidím, že to tak skutečně je. Pak si můžeme představit, jak asi působí na děti, když přicházejí na svět, o němž si jejich rodiče myslí, že je špatný, že by neměl být takový, jaký je.

V této škole byla ještě jedna dívka. Chodila na hodiny ručních prací, kde její třída dělala batohy z látky a dno tohoto batohu bylo z kůže. Když kurz končil, mohly si děti své výrobky vzít domů. Tehdy přišla ta dívka se svým batohem a řekla: „Já si ten batoh nemůžu vzít domů, protože by hrozně rozzlobil mojí mámu. Je v něm kůže, což je ze zvířat, a to moje máma nesnáší.“ Ta matka nese určitou ideu, kterou teď nechci hodnotit, je-li dobrá nebo špatná, to ani nejde, ale pro to dítě je špatná.

Tuto hodinu budu mluvit o výuce technologie, především o výuce žáků od 12 let výše. Chceme-li dětem zprostředkovat svět, potřebujeme mít schopnost se sami vzdělávat; stále se školit a někam se posouvat. Jak se já dívám do světa, jak já pociťuji a prožívám svět? Pokud si myslím, že svět je chybné místo, tak se stanou dvě věci. Zaprvé se to dozví dítě, a za druhé se to dítě ke mně velmi pravděpodobně dříve nebo později obrátí zády. Protože dítě chce žít ve světě, a to znamená, že já se pro něj stávám člověkem, který je světu odcizený. Takže já bych vás chtěl vyzvat, abyste na svém vlastním postoji k technice pracovali. S cílem ještě jednou se zamilovat do světa. A mám při tom na mysli pozemské, vlastně úplně banální věci.

Hlas z auditoria: „Dobře, ale ten svět je zvrácený, a s tím já nesouhlasím. Ale samozřejmě svět miluji.“ – Godi: Dobře, ale když nesouhlasíte se světem, tak byste neměla být učitelkou.

Hlas z auditoria: „Ne se světem, ale s civilizací. Svět jako celek je v pořádku, ale jsou tam věci, se kterými nesouhlasím.“ Godi: Cílem výchovy je, aby děti dokázaly v dospělosti svobodně přetvářet svět. Je to úloha další generace. Chtěl bych říci, že když dětem takto brzy předložíme své morální pochyby o světě, tak je zcela jisté, že ony nebudou v budoucnu schopny svět přetvářet. Samy dostatečně brzy vidí problémy. Můžeme je k tomu i trochu navést. Ale musíme si v první řadě uvědomit, že ty děti si zvolily, že se narodí tady do této civilizace. A měly by se tu cítit dobře. Což znamená, že my bychom měli tomuto světu přitakat. Můžeme se samozřejmě myslet, že svět není dostatečně dobrý, že lidi dělají pořád chyby. Ale to není ten problém. Podstatné je uznat, že lidstvo se stále snaží se zlepšovat. A hlavní oblastí, kde se to dnes děje, je technologie. K tomu se ještě vrátíme později.

Hlas z auditoria: „Já si myslím, že na jedné straně ta upřímnost a na druhé straně svým způsobem v podstatě jakési pokrytectví.(???)“ Godi: Proto říkám, že je to otázka vzdělávání, vnitřní cesty. Člověk musí zpracovat vztah k věcem kolem nás především sám v sobě.

K tomu bych vám srdečně doporučil jednu nádhernou knihu od Roberta Pirsiga: *Zen and the art of motorcycle maintenance*. (Zen neboli umění údržby motocyklu.) Jsem si naprosto jist, že to bylo přeloženo do češtiny. Je to kultovní kniha. Ta kniha je o tom, jak se posadit na motocykl, když člověk ten motocykl nemá rád. Když člověk tím motorem pohrdá. Jaký máme postoj k naší technické zkušenosti, k tomu, co každý den potřebujeme. Pokud tohleto není přeloženo do češtiny, tak to tu můžete zabalit. ☺

Hlas z auditoria: „Když děti učím šít na šicím stroji a jim se to nedaří a nadávají: To je blbý stroj, říkám jim: Podívej se, těm, kteří nenadávají, se daří. Zkus chvíli nenadávat.“ Godi: Ještě vidím jednu možnost: Vyprávět dětem, že se jedná o jeden z nejstarších světových vynálezů. Ten vynález vypadá takto: obr. To je jehla. Jehla má trojí úlohu. Znáte trojí úlohu jehly? Zkuste se na ni dívat, pozorovat a přijít na to, jaké tři úkoly jehla plní. Které to jsou? Úloha číslo jedna je propíchnout. Vzít s sebou nit je úloha číslo dvě. A třetím úkolem je, že musí být „držitelná“ – člověk ji musí mít možnost držet v ruce. To je velmi důležité. Když pak lidi chtěli udělat stroj, strojovou jehlu, bylo nejtěžší přijít na to, jak zařídit, aby stroj jehlu držel. To je těžké. Představte si, že musíme jehlou látku propíchnout, pak jehlu pustit a na té druhé straně ji zase uchopit. To bylo zpočátku pro stroje neřešitelné. Až jeden člověk přišel s geniální myšlenkou, že by se ta tři místa prohodila. (Jehla projde látkou jen na velmi malou vzdálenost a zastaví se ihned pod ní. Očko je na jehle šicího stroje umístěné ihned za ostrou špicí. Když jehla projde skrz tkaninu, na niti se vytvoří malá smyčka. Tu zachytí mechanismus umístěný pod pracovní plochou a obtočí ji buď kolem další niti anebo další smyčky vytvořené na stejné niti. www.sici-stroje.cz) A tato myšlenka je otcem šicího stroje. Geniální myšlenka. Teď můžeme jehlu stále držet a nemusíme ji pustit. . . To je fascinace příběhem, a je to něco úplně jiného, než když dneska ???

Pokud se chcete zlepšovat v postoji k technice, pak prvním krokem je vzbudit v sobě zájem o danou věc. Víte, co to je? (Godi ukazuje telefon.) To je elektrický cestovní telefon, protože můžete cestovat a přitom mluvit. Nebudete tomu věřit, ale já jedenáctkrát do toho ťuknu a potom přijde ke mně do Prahy moje máma. Nebo do Jerevanu mohu takto zařukat nebo až do Norska můžu zařukat. Moje máma je úplně všude. Potencionálně viděno je úplně všude! Pokud je ovšem vztah s matkou poněkud neharmonický, pak je to dost strašná myšlenka. Můžu telefon spolknout, pak je máma v mém bříše. Jak to může takhle fungovat? Víte, jak to funguje? Nevíte to. Co víte, to je éterná, vznášející se teorie elektromagnetismu. To se nedá

vůbec pochopit, jak je možné, že v tomhle prostoru v této třídě, v tomhle vzduchu jsou potencionálně přítomni všichni vlastníci mobilních telefonů na světě. On má v Brně tajnou milenkou. To neví mnozí z vás, ale já to vím. Může jí zavolat. Já mohu mluvit se svou matkou a on současně může mluvit se svojí milenkou v Brně. A je velmi zvláštní: Proč ta jeho milenkou nepřeskočí ke mně? To je neuvěřitelné...

Muž, který vynalezl mobilní telefon, byl jednou v Norsku a lidé se ho ptali, jestli by mohl nějak srozumitelně vysvětlit, jak to funguje. A on řekl: „No, já se o to pokusím.“ Bylo to v Oslu, což je u moře. „Představte si že jdete k moři a tam nějakým způsobem plácáte do vody nějaký rytmus. Vytvoří se vlny, které se rozšiřují všemi směry. A ty se promísí s miliony, možná s miliardami jiných vln. A v Anglii je jeden člověk, on může sestoupit k moři a pak se podívat a uvidět: Aha, to je Godiho vlnka.“ A všichni v sále se smáli. A on řekl, že žádný lepší obraz nezná. Ve skutečnosti je to mnohem složitější, je to trojrozměrné, ne dvojrozměrné jako v té vodě. Hlavní otázka však je: Jaký k tomu máme postoj? Zajímá nás to vůbec? Můžeme se tomu divit? Nebo je to jen takový, no, mobil. Je pro nás už svět nudný? Já jsem vlastně vyrostl ještě ve středověku. A z toho středověku si ještě pamatuji, jak přišla televize. Měl jsem přítele a ten říkal: „Můj otec si nekoupí televizi, dokud se tam neobjeví barvy.“ A můj postoj byl: Co je to za blbost, jak tam můžou být barvy? Ten člověk je úplně „vymazanej“. A po třech měsících už to byla nuda, nějaká televize... Důležité je se ptát, co to je? Když jsem byl nahoře a povídal si s těmi lidmi, řekl jsem: Měli bychom okamžitě začít se cvičením. Vy si připravte patnáctiminutový referát o všech možných způsobech, jak zavřít láhev. Vy nám budete vyprávět o tom, jak funguje klíč. Výuka na univerzitě by měla být velmi intenzivní. A pak tam sedím se studenty a hodnotím, jestli jejich vystoupení bylo nudné nebo ne. Jestli z nich bylo cítit nadšení. Až když jste schopni mluvit s nadšením, pak teprve jste schopni vnést do té třídy atmosféru zvědavosti a úžasu. Občas potkávám své bývalé žáky, těm je teď dejme tomu 33, a oni říkají: „Ano, na toto si pamatujeme.“ Jedno pondělí jsem přišel do školy a řekl jsem: Na tento týden mám pro vás připravenou hádanku. Jsou zubní pasty, možná někteří z vás to znají, v nichž jsou proužky. Třeba modré a bílé proužky. A i když to různě deformujeme, pořád ještě vycházejí proužky. Jak je to možné? Pak jsem řekl: Vyhlašuji zákon, že nikdo tento týden nesmí obal zubní pasty otevřít, rozpárat ho. Až v pátek ho slavnostně otevřeme společně. Od pondělí do čtvrtka máme čas přemýšlet, jak by to mohlo fungovat. Žáci vymysleli neuvěřitelně komplikované teorie. Nejlepší teorie byla: Jsou tam takové tři pytlíčky a v každém pytlíčku je jedna barva. A pak když jsme to otevřeli, celá třída vydechla: Je to možné, takhle jednoduché? Lidský génius. Zkuste sami přemýšlet, jak to s těmi proužky je. Schválně Vám to teď nevysvětluji, i když bych mohl, abyste si na sobě zažili pocit, který v tom okamžiku ve třídě vznikne...

Ty nejkrásnější okamžiky jsem zažil, když jsem s žáky navštěvoval různé továrny. Co je na tom pěkného, je ten údiv v člověku. Víte, jak naplňujeme do krabic pomerančový džus? Víte, jak se to dělá? Jak byste to udělali? Máte nějakou myšlenku? ..... Myslím hotový džus do krabice. Představoval jsem si, že většina kartonu je připravená kromě vrchní části. Džus se tam nalije a pak se vrchní část přilepí. Přišel jsem ke stroji až chvíli po nich a viděl jsem, jak třída na stroj zírá a také jsem zíral. Nevěřil jsem, že je to možné. Řeknu vám, jak to vypadá. Stroj je uzavřený, ale je tam skleněná deska. První, co člověk uvidí, je džus. Je tam takový džusový vodopád a za ním je velká role kartonu a vy vidíte tu vnitřní postříbřenou plochu. Role kartonu se pohybuje stejně rychle jako džus a jsou tam takové dvě packy, které karton obejmou a obtočí kolem džusu. To vše neuvěřitelnou rychlostí. Karton se postupně zalepuje a vzniká z toho nejprve taková čtyřhranná dlouhá roura. A pak tam jsou takové nůžky, které z roury odsekávají jednotlivé kusy, které jsou neuvěřitelnou rychlostí zalepeny. Je zajímavé, že ani kapka džusu nepřijde nazmar. To je velmi fascinující zážitek: Tohle lidi vymysleli. Mluvili jsme o výchově dívek a kluků. A tohle je taková zlatá příležitost něco dát klukům. Což je hrozně fascinuje. Podle situace můžete vybrat ten aspekt, který potřebujete. Hlas z auditoria: „Co ale třeba výroba zbraní?“ O tom je možné se bavit s 12. třídou: Co se stane, když intelekt není spojen se srdcem? Když to není propojené, tak mohou vznikat hodně zvláštní věci. Žáků 12. třídy se mohou zeptat: Co je podle vás ta nejhorší, nejzlejší věc, kterou

si dokážete představit? To nejhorší, co si mohu představit, je následující: Někde na světě jsou továrny, kde se vyrábějí hračky... A do těch hraček můžete dát trošičku výbušniny. Potom se hračky dají do helikoptéry do velkých krabic. A ty helikoptéry létají nad Afghánistánem a hračky shazují dolů a děti je sbírají. A když si je vezmou, tak taková hračka jim třeba utrhne ruku. I takové věci se dějí... Jak je možné, že stovky lidí se zabývají výrobou těchto věcí? Konstruují, zakreslují, vyrábějí, přepravují... To je velmi vážná otázka. Je třeba mluvit s mladými lidmi, ptát se, jak je něco takového možné. Kdyby si člověk, jenž na tomto procesu spolupracuje, představil, že je to třeba jeho dítě, tak by to nemohl dělat.

Někdy se i mladší děti ptají na takové věci; není možné je úplně odmítnout, ale musíme to trochu proměnit. Třeba klonování, ta manipulace s člověkem, pořád jsme v primitivních začátcích. Je třeba překonat tyto problémy. Někdy jim vyprávím historku o svém otci. Že měl velké problémy s tepnami. Když mu bylo 59 roků, tak tepny, které vedou do nohou, museli lékaři vyjmout a nahradit je umělými. To bylo v roce 1977. Ta umělá tepna byla z plastického materiálu. Když se krev dotkne umělé hmoty, sráží se, proto umělou tepnu musela pokrývat určitá chemická látka, aby se krev dostatečně zředila. Pak tu byla další věc, že když se otec někde řízl, mohl vykrváčet a zemřít. Musel si proto brát jakýsi proti-přípravek atd., atd., a tak stěží přežil dva roky. Jak se to dělá dnes? Víte to? Vědci zkoumali, jak vznikají tepny v embryu. Velmi pečlivě pozorovali přírodu. Zprvce zjistili, že na začátku nejsou žádné tepny a není žádné srdce. Je tam jen krev. A ta krev postupně cirkuluje v určitých drahách v tomto malém embryu. A potom krev postupně vytváří tepny. Vzadu na hlavě malého embrya jsou vidět tepny asi 24. den po oplodnění A ty se pak postupně posouvají k hrudi, tam se do sebe zamotají a vytvoří srdce. Život vždycky začíná dynamickým procesem, nezačíná ničím mrtvým. Dneska to lékaři dělají tak, když tam chtějí dát novou tepnu, že připraví jakousi punčochu s dírami, aby z ní krev mohla vytéct. Ta punčocha je vytvořena z proteinového materiálu, což znamená, že se pomalu v těle rozpouští. Toto dají do těla a jakoby říkají: Tady by ses krví mohla pohybovat. A krev tudy protéká a přitom si vlastně vystaví vlastní tepny. A ta punčocha se postupně rozpustí... Tak to jsou motivy, které já pedagogicky hledám. Optimistické motivy.